

מולד המרכז להתחדשות הדמוקרטיה

הרעיונות של השמאל מנצחים – אז למה המפלגות שלו מפסידות?

לעמדות מחנה השמאל תמיכה רחבה בדעת הקהל, אך הנציגים הפוליטיים שלו כושלים שוב ושוב. כיצד השתכנע הרוב הליברלי-דמוקרטי בישראל שהוא מיעוט? על ההצלחה האידיאולוגית והכישלון הפוליטי של השמאל הישראלי – ולאן הולכים מכאן

כל הזכויות שמורות למולד -
המרכז להתחדשות הדמוקרטיה בע"מ (חל"צ), 2017
רחוב לוי ג'ורג' 6, ירושלים
info@molad.org
אוקטובר 2018

הנחיה: ד"ר אבנר ענבר וד"ר אסף שרון
כתיבה: איילה פנייבסקי
עריכה: אביתר אורן
עיצוב: יוסי ברקוביץ'

הרעיונות של השמאל מנצחים – אז למה המפלגות שלו מפסידות?

בשנים האחרונות השיח הפוליטי בישראל מוצף תדיר בסיסמאות כמו "הציבור ימני", "השמאל מת" ו"העם עם ביבי". פוליטיקאים ועיתונאים בימין הישראלי מכריזים בכל הזדמנות שאזרחי ישראל הפכו בשנים האחרונות יותר ויותר ימניים, ועל כן מי שמעוניין לזכות בתמיכתם יצטרך "לשבור ימינה" – או להשלים עם חיים פוליטיים בלתי-רלבנטיים במחוזות השמאליים של הקשת הפוליטית.

המציאות אחרת בתכלית. למען האמת, **רוב הישראלים אוהבים בעמדות שמאל מובהקות**. על פי מדד הביטחון הלאומי מ-2018¹, 55% מהציבור היהודי בישראל תומכים בחלוקת הארץ לשתי מדינות, לעומת 45% בלבד שמתנגדים (בקרוב אזרחי ישראל הערבים התמיכה גבוהה בהרבה ועומדת על 96%). זו לא תמיכה עקרונית בסיסמה "פתרון שתי המדינות", אלא הכרה במה שכרוך בכך: 63% מהישראלים תומכים בפיוני התנחלויות במסגרת הסכם קבע, לעומת 27% בלבד שמתנגדים. במילים אחרות, הציבור בישראל תומך בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, והתמיכה הזו עקבית: סקר מקיף מסוף 2016 העלה ש-55% מהישראלים תומכים בהקמת מדינה פלסטינית², ו-52.4% העידו שחשובה להם יותר השמירה על הרוב היהודי בישראל לעומת ריבונות על כל שטח ארץ ישראל ההיסטורית לעומת 21.9%³. בסקר מולד מ-2015 50% מהנשאלים הביעו תמיכה בהסכם עם הפלסטינים על בסיס גבולות '67, כולל חילופי שטחים, הסדרת היחסים עם מדינות ערב וחלוקת ירושלים, לעומת 39% בלבד שהתנגדו. אלה נתונים רבי-משמעות בהתחשב בכך שזה שני עשורים שהנהגת שמאל אינה משמיעה קו מדיני ברור ונמנעת מהצגת אלטרנטיבה ביטחונית לממשלת הימין. במקביל לפופולאריות של פתרון שתי המדינות, בולטת ההתנגדות הציבורית לפתרונות האלטרנטיביים שמציע הימין: רק 11% מהישראלים, למשל, תומכים בסיפוח יהודה ושומרון.⁴

גם בשאר הסוגיות הפוליטיות הבוערות על סדר היום – מיחסי דת ומדינה, דרך מעמד בתי המשפט ועד היחס למיעוטים – רוב הציבור אוהז בעמדות שמאל ברורות. 73% מהישראלים – ואפילו 70% ממצביעי הליכוד – תומכים בהפעלת תחבורה ציבורית בשבת.⁵ 72% מהציבור תומכים בפתיחת עסקים בשבת,⁶ 65% תומכים בהשוואת מעמד הרפורמים לזה של האורתודוקסים,⁷ ו-58% מהישראלים

1 מדד הביטחון הלאומי, שפורסם על ידי המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ב-2018: <https://bit.ly/2Rz2wgl>. סקר עמדות מקיף שקיים מרכז מולד ב-2015 מאשש את הממצאים: 46% מהישראלים העידו שהם תומכים בהסכם מדיני עם הפלסטינים על בסיס קווי '67, שיכלול פיוני התנחלויות ואת חלוקת ירושלים, לעומת 40% שמתנגדים. במקרה שההסכם יכלול את הסדרת היחסים עם מדינות ערב, 50% מהישראלים יתמכו בו, לעומת 39% שיתנגדו: <https://bit.ly/2mOWAEz> גם בסקר שערך המכון הישראלי לדמוקרטיה ב-2017 עולה שרוב ברור בציבור הישראלי מאמין שסיפוח של יהודה ושומרון יהיה אסון, ומתנגד לפתרון המדינה האחת: <https://bit.ly/2Qznmel>

2 סקר "משאל העמים" (2016): <https://bit.ly/2OHpYK8>
סקר מולד (2015): <https://bit.ly/2zY5DYJ>

3 מדד השלום של המכון הישראלי לדמוקרטיה, אפריל 2016: <https://bit.ly/2zZCFrD>

4 מדד הביטחון הלאומי

5 סקר עמותת חדו"ש (2017): <https://bit.ly/2x9VBSv>

6 סקר עמותת חדו"ש (2016): <https://bit.ly/2PmKxIG>

בדומה, במדד השלום מפרוואר 2018 עלה כי 69% מהציבור בישראלי בעד פתיחת בתי קפה בשבת <https://bit.ly/20GNEIj>

7 סקר חדו"ש ו-yenet (2017): <https://bit.ly/2BSfXEL>

תומכים במכירת חמץ בפסח (לעומת 22% בלבד שמתנגדים).⁸ 68% תומכים בהפרדה גורפת של הדת מהמדינה.⁹ רוב מובהק בציבור – 68% – תומך בשוויון זכויות לקהילת הלהט"ב;¹⁰ 76% מהישראלים – ואפילו 57% ממצביעי הבית היהודי – תומכים בנישואים גאים;¹¹ ו-60% מהישראלים תומכים במתן זכויות אימוץ לזוגות חד-מיניים.¹² על אף קמפיין ההשחרה המתמשך מימין, רוב הציבור אוהד את בג"צ: מידת האמון של הישראלים במערכת המשפט היא הגבוהה ביותר שנמדדה מאז 2001, מידת האמון בבית המשפט העליון היא הגבוהה ביותר בין מוסדות מערכת המשפט,¹³ ו-58% מהישראלים מתנגדים לחקיקה שתגביל את כוחו של בג"צ.¹⁴ לקינוח, רוב הציבור לא קונה את ההסברים של נתניהו לגבי פרשיות השחיתות שבהן הוא מעורב – רק 30% מאמינים ש"לא יהיה כלום כי אין כלום", לעומת 62% שלא מאמינים לנתניהו.¹⁵

במילים אחרות, הציבור לא נע ימינה בסוגיות הפוליטיות המרכזיות בחיים הציבוריים בישראל, ולא נמצא "בכיס של יבוי". להיפך: לפחות מחצית הציבור, וברוב המקרים למעלה מזה, אוהז בעמדות המדיניות והאזרחיות שמייצג מחנה השמאל. עם זאת, זה שנים שהבחירות בישראל מביאות להקמת ממשלות ימין, ולא נראה שהנתון הזה צפוי להשתנות בעתיד הקרוב. כלומר, **השמאל ניצח בקרב הרעיוני מול הימין – אך כושל בתרגום הניצחון הזה לכדי כוח פוליטי, עיצוב סדר היום הציבורי, או עלייה לשלטון.** מה ההסבר לפער הזה בין התמיכה הציבורית הרחבה ברעיונות השמאל, לבין התמיכה המוגבלת במפלגות שלו? ומה ניתן לעשות על מנת לסגור את הפער הזה, ולתרגם את הניצחון העקרוני בדעת הקהל לניצחון פוליטי?

8 מדד השלום, מרץ 2018 <https://bit.ly/2PjqELR>

9 סקר חדו"ש ו-ynet

10 מדד השלום, יולי 2018: <https://bit.ly/2M9KPKT>

11 סקר עמותת חדו"ש (2016): <https://bit.ly/2zXpKpS> ומדד השלום, יולי 2018

12 סקר "מדגם" עבור משרד העבודה והרווחה (2017): <https://bit.ly/2yfpVvN> וכן מדד השלום, יולי 2018

13 מדד ביצועי המגזר הציבורי של אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן גוריון (2016): <https://bit.ly/2RG2WIA>, מדד הדמוקרטיה

הישראלית של המכון הישראלי לדמוקרטיה (2017): <https://bit.ly/2RwD9fD>

14 מדד הדמוקרטיה הישראלית; מדד השלום, אוקטובר 2017: <https://bit.ly/2E7ZnC1>

15 מדד השלום, מרץ 2018. נתונים דומים התקבלו גם בסקר חדשות 2 מ-2017: רק 28% מהנשאלים העידו כי הם מאמינים לנתניהו,

לעומת 54% שלא: <https://bit.ly/2PmVYVy>

קונים את הספין של הימין

הספין ולפיו "העם ימני" צבר תאוצה, והצליח לשכנע את הציבור הליברלי-דמוקרטי בישראל – המהווה את רוב הציבור הישראלי – שהוא בעמדת מיעוט. הנתונים מפתיעים: רוב הישראלים (59%), למשל, תומכים בפתרון שתי המדינות – אבל בה בעת, רוב הציבור (57%) מאמין שרוב העם מתנגד לו.¹⁶

באופן חסר תקדים, גם הנהגת מחנה השמאל – מי שאמורה הייתה להוביל את המאבק בנרטיב הימני – אימצה אותו כמעט במלואו. אפשר לנחש למה: הטענה כאילו "העם ימני" אמנם עושה שירות מצויין לימין, שזוכה לצייר את עצמו כנציג האותנטי של העם, אבל נוחה למדי גם לנציגי השמאל בכנסת. הרי אם העם ימני, הפוליטיקאים בשמאל בוודאי אינם אחראים לשרשרת הכישלונות של המחנה: הם לא עשו שום דבר לא בסדר. זה העם, פשוט, שגילה יום אחד שהוא ימני.

משנציגי השמאל השתכנעו – שלא בצדק – כי עמדותיהם אינן פופולאריות בציבור הרחב, הם הסיקו כי הדרך לליבו של העם הימני עוברת בהכרח בהסתרת עמדותיהם, בהתפשרות על הערכים הליברליים-דמוקרטיים של המחנה ובניסיון להתרחק ככל הניתן מהמיתוג "שמאל". הם התמסרו לשורה של פרקטיקות הרסניות בשם הניסיון "לקרוץ למרכז" או "להביא קהלים חדשים". במקום להתחרות עם הימין על דעת הקהל, הם בחרו לוותר על עמדות המחנה הפוליטי שלהם.

התהליך הזה יצר משבר כפול: משבר רעיוני ומשבר זהות.

משבר הזהות של הנהגת השמאל בא לידי ביטוי בהתנכרות שלה למחנה שאותו היא אמורה להנהיג. פוליטיקאים במחנה הליברלי-דמוקרטי עשו כל שביכולתם להתבדל ממנו, עד כדי תקיפת המצביעים שלהם עצמם. כך נוצרה הסיטואציה האבסורדית שבמסגרתה יו"ר מפלגת השמאל הגדולה, בוז'י הרצוג, מכריז: "אנחנו לא שמאל"¹⁷ ו"לא אמרתי שאני איש שמאל"¹⁸. יו"ר מפלגת העבודה לפניו, שלי יחימוביץ', טענה ש"לכנות את מפלגת העבודה מפלגת שמאל זה עוול היסטורי"¹⁹, לא כחות. במצב עניינים כזה, לא מפתיע שיו"ר מפלגת יש עתיד – שהפרופיל הפוליטי של מצביעיה חופף לזה של מצביעי העבודה²⁰ – חוזר ומדגיש ש"אנחנו לא בשמאל"²¹, ואפילו "אנחנו מפלגת מרכז, עם נטייה קלה ימינה"²². אך את הדוגמא המאלפת ביותר להתכחשות למחנה סיפק יו"ר המחנ"צ הנוכחי, אבי גבאי, כשחודשים ספורים אחרי כניסתו לתפקיד טען ש"השמאל שכח להיות יהודי"²³, ובכך חזר על

16 לפי "משאל עמים", סקר ישראלי-פלסטיני משותף, 59% מהישראלים תומכים בהסכם מדיני עם הפלסטינים, אבל 57% מהישראלים משוכנעים שרוב הציבור נגד: <https://bit.ly/2C20LS6>. בימין דווקא יש מודעות לעובדות הללו: "העם לא ימני, הוא פשוט לא מצביע שמאל" (חנוך דאום, 7 ימים, 8.6.2017); <https://bit.ly/2y6Gj1d>; "מיתוס הרוב הימני והדרך לשינוי" (עקיבא ביגמן, מידה, 23.3.2015); <https://bit.ly/2C50Qq5>

17 "הרצוג: אנחנו לא שמאל אלא כלל ישראלים" (ערוץ 7, 1.5.2018); <https://bit.ly/2C1e07s>

18 "לא אמרתי שאני איש שמאל. אני מנהיג שבא מן המרכז" (ניר גונטז', מוסף הארץ, 11.6.2015); <https://bit.ly/2yajPwo>

19 "יחימוביץ': לכנות את העבודה כשמאל זה עוול היסטורי" (יונתן ליש, הארץ, 8.11.2012); <https://bit.ly/2PmR4TI>

20 המרכז הפוליטי ומצביעי יש עתיד: תוצאות מסקר מולד 2013 (חלק א'); <https://bit.ly/2Qvzqxs>

21 "לפיד: לא אחבור לגוש השמאל" (דנה ויס, חדשות 2, 24.6.2017); <https://bit.ly/2y6Gi3J>

22 מתוך חשבון הטוויטר של יאיר לפיד: <https://bit.ly/2y770TQ>

23 "גבאי: השמאל שכח מה זה להיות יהודי" (אילנה קוריאל, ynet, 14.11.2017); <https://bit.ly/2O105Im>

נציגי השמאל בכנסת סבורים
שניסיונות ההתנערות מהשמאל
יקנו להם נקודות ולגיטימציה בגין
"יושרה אינטלקטואלית". הם
כנראה לא הביטו סביבם בשנים
האחרונות: לימין החדש אין שום
עניין ביושרה אינטלקטואלית,
ובטח שלא כוונה לתגמל אותה.
התוצאה היחידה של ההתרפסות
המתמשכת בפני הימין היא האצת
תהליך הדמוניזציה של השמאל

הדברים שלחש בנימין נתניהו לאוזנו של הרב כדורי ב-1997.

התנערות מסוג זה הפכו רווחות בקרב ראשי המחנה.²⁴ גינניים והלקאה עצמית החליפו את ההזדהות, גאוות היחידה והסולידריות הנחוצות לגיבוש כל מחנה פוליטי. כבר שנים שחברי כנסת בשמאל מתאמצים להראות שהם שותפים לביקורת על חבריהם למחנה, וממהרים להסכים עם הימין בכל הזדמנות שנקרית בדרכם. הם מתאמצים להוקיע כל התבטאות לא מוצלחת, שולית ככל שתהיה; להכות ללא הרף על חטאי העבר שביצע מי מאנשי המחנה עשרות שנים קודם לכן. זה כבר לא ירי בתוך הנגמ"ש – זו התאבדות פוליטית.²⁵

ניסיונות ההתבדלות האלה, חושבים חלק מנציגי השמאל, יקנו להם נקודות ולגיטימציה בגין "יושרה וכנות" או "חשבון נפש". הם כנראה לא הביטו סביבם בשנים האחרונות: לימין

החדש אין שום עניין ביושרה אינטלקטואלית, ובטח שלא כוונה לתגמל אותה. התוצאה היחידה של ההתרפסות המתמשכת בפני הימין היא האצת תהליך הדמוניזציה של השמאל בישראל. כך, חברים במחנה הליברלי-דמוקרטי מצטרפים בחווה למתקפה הימנית על השמאל – ואז מוכתעים לגלות שהם סובלים מהדימוי הנורא שנבנה לו. חלקם חושבים שאם הם יבטאו עמדות ימניות, הציבור יפסיק לראות בהם שמאלנים. למעשה, השמאל המחופש הזה נשאר מזוהה כשמאל, כיוון שהציבור אינו טיפש וכיוון ששמאל וימין מוגדרים באופן יחסי, ולכן כל עוד הם האופוזיציה לשלטון הימין הם ימשיכו להיות מזוהים כשמאל. בסופו של דבר, הזיוף הזה רק מחזק את הרושם ש"רק הימין יכול" ושרק הימין לגיטימי, ואם כבר ימין, עדיף הימין האותנטי. כך יוצא שנציגי השמאל למעשה מחזקים את הימין בניסיונם להתחנף לציבור במקום להוביל אותו.

במקביל למשבר הזהות הזה (ובמידה מסויימת כתוצאה ממנו), סובלת הנהגת השמאל ממשבר רעיוני-אידיאולוגי עמוק, אשר בא לידי ביטוי בניסיונות **התמרכזות** ונטייה **לדה-פוליטיזציה**. הפוליטיקאים המתמרכזים בחרים להתכחש לא רק ל"שמאל" כמותג, אלא גם לעמדות המחנה, לרעיונותיו ולערכים שבשםם הוא פועל. דוגמא מצויינת לכך סיפק לאחרונה יו"ר המחנ"צ, אבי גבאי, שהכריז עם בחירתו

24 חשוב לציין שיש בישראל פוליטיקאים שעוד נושאים בגאוה את התווית "שמאל", אך רובם מכונסים במפלגת מרצ, שאיננה מתחרה על השלטון. כמפלגה קטנה, היא נוטה לעסוק בנושאים שוליים בספירה הפוליטית – החל בטבעונות וכלה בקנבים – ופונה ביועין לקהל נישא מצומצם, באמצעות דאחקות והטרלות של הימין מבלי להציג אלטרנטיבה רצינית, שלמה ונישה למצביעים פוטנציאליים. גם אם יש מקום ליזמות כמו החוק לאיסור על ריקודי מעודדות במשחקי כדורסל, הכנסת מזון טבעוני למזון הכנסת או ניסוח חוק לציין יום רצח העם הארמני – אין ספק שהן לא מסייעות למאבק הציבורי של השמאל על ליבם של אזרחי ישראל, שהוא המשימה המרכזית והדחופה ביותר של כל אופוזיציה מתפקדת מול ממשלה קיצונית ומסוכנת. להיפך: הן מסמנות את השמאל כמנותק, אזוטרי ולא רלבנטי

25 למשל: "אחרי הנאום של גרבוז, אני מצטער שלא העליתי סטטוס 'גם אני מנשק מזוזות'" (ערוץ 10, 20.5.2015);
 "צפו: גבאי גינה את החילוני שגידף חרדי – ושלף כיפה מהכיס" (דניאל הרץ, כיכר השבת, 29.8.2017);
<https://bit.ly/2C6wjhE>; "אמנות' נסח בצלאל: נתניהו וחבל תלייה" (שחר חי ויעל פרידסון, ynet, 12.12.16);
<https://bit.ly/2RAzZAT>; <https://bit.ly/2NrU4fP>

כי לא יפנה התנחלויות,²⁶ בצעד שמאגף גם את נתניהו מימין. "למה צריך לפנות?" פירט, "אפשר למצוא פתרונות שלא מחייבים פינוי". גבאי לא הציע, כמובן, שום פתרונות כאלה, וההתבטאות הזו איננה תוצאה של עבודת מטה קדחתנית שהצליחה להמציא מחדש את הסכם הקבע העתידי בין ישראל לפלסטינים. זהו בסך הכל ניסיון מגושם נוסף להתחנף לימין וללובי המתנחלי רב העוצמה שמוביל אותו, בתקווה כוזבת למשוך מצביעי ימין למפלגת שמאל. בפועל, גבאי יורה לשמאל ברגל, בשני אופנים: מצד אחד, תוקף את מדיניות השמאל לדורותיו, על אף שהיא פופולארית וצודקת, ומציג את השמאל כתאום-ימין שאין בו צורך; ומצד שני, מטפח בציבור אשליה מסוכנת – המשחקת לידי הימין – כאילו ניתן להשיג שלום וביטחון מבלי לפנות התנחלויות. הציבור כמובן לא תגמל את העמדה הזאת, והסקרים המידיים שנערכו באותה עת שיקפו צניחה במעמדו של גבאי: מצביעי הימין מעדיפים להצביע למפלגות הימין ואילו מצביעי השמאל נדדו למפלגות אחרות. בניסיון למזער נזקים גבאי אמנם הפסיק להתבטא בצורה זו, אולם איבד מאמינותו בעיני הציבור.

גבאי איננו היחיד. אחרי שטען כי אין מקום אפילו לנהל מו"מ על חלוקת ירושלים וכי מגדל דוד חשוב יותר ממגדלי עזריאלי,²⁷ יאיר לפיד הוסיף שמעלה אדומים תמיד תהיה חלק ממדינת ישראל וכי הוא "רוצה לבנות כמו משוגע" בגושי ההתנחלויות.²⁸ הדוגמה האחרונה לאובדן הדרך של ראשי השמאל הגיעה בדמות תוכניתו המדינית של ח"כ איתן כבל, "תוכנית ההתפכחות". במקרה הזה, המהפך הושלם: התוכנית – שבה קורא כבל "להתפכח" מאוסלו, לספח 300,000 מתנחלים ולשכוח מחזון השלום – אימצה את חזון הסיפוח של הימין המתנחלי עד כדי כך, שזכתה לחיבוק חם ולשבחים פומביים מלא פחות מאשר יו"ר הבית היהודי, נפתלי בנט.²⁹

פוליטיקאים כמו גבאי, לפיד וכבל ויתרו על הניסיון להסביר לציבור מדוע הפתרונות של השמאל בתחום המדיני, הכלכלי, החברתי והאזרחי טובים מאלה של הימין, והתמסרו למאמץ להוכיח שאין כל הבדל בין השניים. תפיסה כזו מבטלת את הנכונות להילחם על ערכים ומדיניות, ולנהל קרב פוליטי נחוש מול הימין. להיפך, מנהיגי השמאל אימצו את הימין כתו תקן לאיכות, נאמנות ועוצמה – וכעת הם שקועים בניסיון להידמות אליו. גם כאשר נשמעת ביקורת על הממשלה משורות האופוזיציה, לעיתים קרובות נציגי השמאל מוצאים לנכון לתקוף את מדיניות ממשלת הימין-ימין הזו דווקא מימין (כפי שניתן היה לראות בסבב האלימות האחרון בדרום). הכרזתו של יו"ר המחנ"צ, אבי גבאי, כי "ביטחונות אני נץ – אין הבדל ביני לבין נפתלי בנט",³⁰ ממחישה את המגמה הזו היטב; ומדוע שמישהו, שמאלני ככל שיהיה, יצטרף למחנה פוליטי שאפילו ראשיו נעלבים כשרומזים שהם קשורים אליו?

תהליך ההתמרכזות שעברה הנהגת השמאל בשנים האחרונות התפתחה בחלק מהמקרים לכדי סירוס פוליטי מוחלט. **החשש של נציגי המחנה מפני הבריונות הימנית הפך לפחד מפני פוליטיקה רבתי, וכך התגלה בישראל זן חדש של שליחי ציבור: פוליטיקאים שנמנעים מלעסוק בפוליטיקה.**

²⁶ גבאי שובר ימינה: 'לא אפנה התנחלויות בהסכם שלום' (ציון נאנוס, חדשות 2, 16.10.17): <https://bit.ly/2y713WC>

²⁷ לפיד שובר ימינה: 'ירושלים לנצח בריבונות ישראל, מגדל דוד חשוב מעזריאלי' (חדשות 10, 18.1.2013): <https://bit.ly/2NtmJkM>

²⁸ לפיד יגיע לכנס של שדולת ארץ ישראל: 'לבנות בגושים כמו משוגע' (עמרי נחמיאס, וואלה!, 29.2.2016): <https://bit.ly/2y77F7M>

²⁹ בנט: 'האומץ להתפכח'. ח"כ איתן כבל: 'אני נרגש מהחיבוק החם שלך' (אבי כץ, חרדים 10, 25.5.2018): <https://bit.ly/2y6HJsz>

³⁰ "ביטחונות אני נץ – לא פחות מבנט" (ציון נאנוס, חדשות 2, 17.10.17): <https://bit.ly/2Rze17K>

זה אולי יישמע מפתיע, אבל אי אפשר לזכות באמון הציבור עם פוליטיקאים שבורחים מפוליטיקה, ובמקום להוביל את המחנה שלהם - נלחמים נגדו. שבמקום להציע אלטרנטיבה לימין, הגיעו למסקנה שהוא צודק. שלא מאמינים במחנה שלהם, ויתרו על הרעיונות שלהם ותוקפים את התומכים שלהם

הרצון להתחמק מפני עימות עם הימין חזק כל כך, שהם מתכחשים לספירה הפוליטית בכלל, מנסים לבצע דה-פוליטיזציה של המרחב הפוליטי, ולרוקן מתוכן את המערכת הדמוקרטית שבה מפלגות שונות עם אידיאולוגיות מובחנות מתחרות ביניהן על לב המצביעים. הם מזדרזים להתמקד בנושאים ניטרליים מבחינה אידיאולוגית, כמו מנהל תקין או שחיתות. אמירות כמו "זה לא עניין של ימין ושמאל" ו"בנושא הזה אין אפוזיציה וקואליציה" מוכרחות לחלל האוויר תדיר. אפילו הפגנות ענק בנושאים פוליטיים מובהקים – מהמחאה החברתית דרך הפגנות הלהט"ב ועד המאבק נגד חוק הלאום – עברו סירוס פוליטי ונרתעות מקריאות להדחת הממשלה, האחראית לעוול שנגדו הן מתקוממות.

מי שמשלם את המחיר על הקונסנזוס המזויף הזה הוא באופן עקבי השמאל. הקריאות "להתלכד בשמירה על האינטרס האסטרטגי הקיומי של ישראל"³¹ לעולם אינן תובעות מהימין להתלכד עם השמאל לטובת אחדות העם. הכמיהה לאחדות נועדה להשתיק ביקורת מצד מחנה פוליטי אחד בלבד – השמאל.³² הסאבטקסט ברור: "זה לא עניין של שמאל וימין, ולכן השמאל צריך להתיישר עם הימין", או "בנושא הזה אין אפוזיציה וקואליציה, ולכן האפוזיציה תתמוך בקואליציה".

הממלכתיות הכפוייה הזו איננה נטולת השלכות. כאשר ח"כים במחנה המרכז-שמאל מצהירים כי "שחיתות היא לא עניין של ימין ושמאל",³³ ש"בנושא של יוקר המחיה אין אפוזיציה וקואליציה"³⁴ או ש"בעסקים קטנים אין אפוזיציה וקואליציה"³⁵ – הם למעשה אומרים לבוחר: לא משנה למי תצביע. ברוב הסוגיות שמטרידות אותך, כל המפלגות אותו הדבר. כאשר לפיד ואחרים הודיעו כי "בנושא ההסכם עם איראן אין אפוזיציה וקואליציה"³⁶ – התוצאה הייתה השתקת השיח הציבורי, והתעלמות מעמדתם של רבים במערכת הביטחון, ולפיה הסכם הגרעין עם איראן דווקא היטיב עם ביטחון ישראל ולא פגע בו.³⁷ כאשר שלי יחימוביץ', כיו"ר מפלגת העבודה, הודיעה שהיא מגבה את ממשלת נתניהו "לכל אורך המבצע [עמוד ענן], בלי שיקולים של אפוזיציה או קואליציה"³⁸ – היא

31 מתוך עמוד הפייסבוק של הליכוד: <https://bit.ly/2NuxFyl>

32 להרחבה: ד"ר אסף שרון, "מלחמת אחים": <https://bit.ly/2zh2Yt6>

33 "גבאי: 'אסור לשכוח מי אחראי לריקבון ומי חלק ממנו'" (מורן אזולאי ואלכסנדרה לוקש, ynet, 26.2.2018): <https://bit.ly/2zY5CEn>

34 "לפיד בטקס החתימה היום על הקמת הנמלים החדשים: 'אסור לתת לאוימים ולשביתות לעצור את מה שהשר כץ ואני התחלנו

יחד לטובת אזרחי מדינת ישראל'" (אתר יש עתיד, 28.5.2015): <https://bit.ly/2Nv1xL9>

35 "ח"כ אראל מרגלית: 'אין אפוזיציה ואין קואליציה לגבי העסקים הקטנים'" (מיקי פלד, כלכליסט, 11.5.2015): <https://bit.ly/2PmcC34>

36 "לפיד בפתח ישיבת הסיעה: 'אם ייחתם ההסכם עם איראן זוהי עילה להתפטרותו של ראש הממשלה'" (אתר יש עתיד, 6.7.2015):

<https://bit.ly/2y71zEk>

37 אבישי בן ששון-גורדיס, "למה הסכם הגרעין טוב לישראל?" <https://bit.ly/2y97Q2f>

38 "יחימוביץ': לא רוצה יותר מדי שמאל ברשימה" (נועם דביר, ynet, 28.11.2012): <https://bit.ly/2E644fj>

נמנעה מביקורת ציבורית קריטית על מדיניות הממשלה. משמעות הכניעה של השמאל לנזיכות הימין והבחירה לחבור אליו מפקירה, במקרים רבים, את האינטרס הציבורי.

ההתמרכזות והדה-פוליטיזציה מאפיינות שתייהן את המשבר הרעיוני הנוכחי של השמאל. הן מוחקות את השמאל מהמפה הפוליטית, מונעות מהמחנה הדמוקרטי-ליברלי לסמן את עצמו כאלטרנטיבה לימין, וחוסמות כל אפשרות לנתב את המחאה והתסכול מממשלת נתניהו לגיבוש כוח פוליטי שיאפשר את החלפתה. התוצאה היא אובדן של יעדי המחנה (העקרונות, העמדות, המדיניות), וגם של היכולת להילחם עליהם (מחנה פוליטי מגובש שעומד מאחוריהם). במצב כזה, כישלון פוליטי הוא בלתי נמנע.

מאז הטראומה שעבר השמאל עם רצח רבין ב-95' ועליית נתניהו לשלטון ב-96', לא השכיל המחנה לאסוף את השברים ולחזור להילחם על ערכיו. במקום להתמלא ברוח קרב, לשפר עמדות ולצאת לקרב הפוליטי נחושים מתמיד, מנהיגי השמאל בחרו לוותר על הבית הפוליטי שלהם, להתנכר למחנה ששלח אותם לכנסת ולדברר את עמדות היריב הפוליטי שלהם. אי אפשר לזכות באמון הציבור עם פוליטיקאים שבורחים מפוליטיקה, עם מנהיגים שבמקום לסמן דרך עסוקים בטשטושה ובמקום להוביל את המחנה שלהם – נלחמים נגדו. שבמקום להציע אלטרנטיבה לימין, הגיעו למסקנה שצריך להגיד שהוא צודק. שלא מאמינים במחנה שלהם, ויתרו על הרעיונות שלהם ותוקפים את התומכים שלהם.

השמאל ברח מהזירה הביטחונית

כבר כמעט 20 שנה שמחנה השמאל מפקיר את הזירה החשובה והמרכזית ביותר בפוליטיקה הישראלית, זו שמחלקת את הישראלים למחנות פוליטיים ומכריעה את הצבעתם בקלפי: הזירה הביטחונית. מאז רצח רבין, וביתר שאת מאז נפילת ממשלת ברק, הנהגת המחנה חדלה להציג אלטרנטיבה בתחום המדיני-ביטחוני. במקרה הרע, פוליטיקאים בשמאל שותקים לנוכח הסוגיות הקריטיות ביותר בציבוריות הישראלית; במקרה הרע יותר הם מדקלמים את דף המסרים של נתניהו ובנט.

הדבר נובע מכך שנציגי השמאל אימצו את הנחות המוצא של הימין ביחס לשאלות יסוד מהותיות כמו מהו שמאל, מהי ציונות, מהי יהדות או מיהו פטריוט. הם קיבלו על עצמם גם את הנרטיב ההיסטורי שהימין מקדם לצרכיו הפוליטיים: שההתנתקות הייתה אסון, שהסכמי אוסלו הם בכייה לדורות ושהשמאל אשם בשניהם.

הם נכנעו לתעמולה הימנית ולפיה כישלון הסכמי אוסלו פירושו כישלון פתרון שתי המדינות, ושלמחנה השמאל אין מה להציע למדינת ישראל במישור הביטחוני. כך הגענו למצב שבו הנהגת המחנה הדמוקרטי-ליברלי מאמינה שהשמאל חלש בביטחון, שביטחון הוא טריטוריה ימנית, ושליטר ביטחון עדיף שלא להתבטא בנושא – כי בעצם, אין לה מה להגיד.

הגמגומים וההתחמקויות האלה מעידים לא רק על היעדר עמוד שדרה, אלא גם על מחסור מצער במחשבה. **הפתרון הביטחוני של השמאל הוא הפתרון הבטוח ביותר לעתיד ישראל. לראייה, קיים קונסנזוס בקרב הצמרת הביטחונית בישראל, החל במפקדי צה"ל בעבר ובהווה וכלה בבכירי המוסד והשב"כ, ולפיו פתרון מדיני הוא הכרח ביטחוני, שמירה על הסטטוס קוו אינה משרתת את ישראל וכל תרחיש שאיננו היפרדות מהפלסטינים מסכן אותה.**³⁹ כפי

שהעיד יו"ר הקואליציה לשעבר, ח"כ דוד ביטן (הליכוד) ברגע של כנות: "יש משהו בתפקידי ראש המוסד והשב"כ שעושה אותם שמאלנים"⁴⁰. ל"משהו" הזה קוראים מומחיות בתחום הביטחוני, ניסיון ממשי בשמירה על אזרחי ישראל והיכרות עם המצב בשטח.

לאור זאת, העובדה שהשמאל אינו מעלה על נס את האג'נדה הביטחונית שלו ואינו דוחף אותה אל ראש סדר היום בכל הזדמנות היא חסרת אחריות ותמוהה. במקום למנף את תמיכת מערכת הביטחון בפתרון שתי המדינות, נציגי השמאל מתעקשים לחקות את הימין, להציג גרסה מעודנת או מרוככת

39 "הביטחון הלאומי וההתנחלויות" (דו"ח מולד, מאי 2017): <https://bit.ly/2qSpSz8>

40 "יו"ר הקואליציה: 'בשב"כ ובמוסד הופכים לשמאלנים'" (אילנה קוריאל, ynet, 25.6.2016): <https://bit.ly/2zXXzr4>

הגמגומים וההתחמקויות במישור הביטחוני מעידים לא רק על חולשה קיצונית בעמוד שדרה, אלא גם על שיקול דעת לקוי. הפתרון הביטחוני של השמאל הוא הפתרון הבטוח ביותר לישראל. לראייה, קיים קונסנזוס בקרב הצמרת הביטחונית בישראל, לפיו פתרון מדיני הוא הכרח ביטחוני, שמירה על הסטטוס קוו אינה משרתת את ישראל וכל תרחיש שאיננו היפרדות מהפלסטינים מסכן אותה

על אף הכישלון ההסברתי
והוואקום המנהיגותי של נציגי
השמאל בכנסת, גם היום רוב
הישראלים תומכים בהסדר מדיני
עם הפלסטינים על בסיס קווי '67,
כולל פינוי התנחלויות וחלוקת
ירושלים, ומעדיפים אותו על
פני כל פתרון אחר. התמיכה הזו
עקבית, ונמשכת על אף הסבבים
האלימים שמתחוללים באזור
אחת לכמה שנים. מחנה פוליטי
שהמדיניות שלו פופולארית בציבור
אמור היה לנצל זאת לצבירת הון
פוליטי - עד שיצליח להחליף את
השלטון וליישם אותה

של מדיניות נתניהו ולחכות שהציבור יתגמל אותם בהצבעת
 אמון. במקום להשמיע שוב ושוב את טיעוני הקהילה
 הביטחונית, התומכים באידיאולוגיה המרכזית של מחנה
 השמאל, נשמעות שתיקה רועמת והליכה לוליינית על ביצים.
 במקום להסביר לציבור שלשמאל יש פתרון טוב יותר, שיציל
 את העתיד של כולנו – השמאל מעדיף להימלט מהזירה.

זו לא רק כניעה אידיאולוגית ומשבר ערכי – אלא גם
 איווולת אלקטורלית. **על אף הכישלון ההסברתי והוואקום**
המנהיגותי של נציגי השמאל בכנסת, גם היום רוב
הישראלים תומכים בהסדר מדיני עם הפלסטינים על בסיס
קווי '67, כולל פינוי התנחלויות וחלוקת ירושלים, ומעדיפים
אותו על פני כל פתרון אחר.⁴¹ התמיכה הזו עקבית, ונמשכת
 על אף הסבבים האלימים שמתחוללים באזור אחת לכמה
 שנים. מחנה פוליטי שהמדיניות שהוא מציע פופולארית
 בציבור אמור היה לנצל זאת לעשיית הון פוליטי – עד
 שיצליח להחליף את השלטון ויוכל ליישם אותה.

התמיכה הציבורית בפתרון שתי המדינות נובעת, לפחות
 בחלקה, מהעובדה שלחזון שתי המדינות לא קמה לאורך השנים אף חלופה ממשית. אחרי עשרים
 וחמש שנות הכפשה של הסכמי אוסלו ולמעלה מעשור של זעקות שבר על ההתנתקות, לימין אין
 שום תוכנית אלטרנטיבית. דובריו תוקפים את הסכמי אוסלו, אבל גם אחרי עשר שנים בשלטון לא
 חולמים לבטל אותם. פוליטיקאים, עיתונאים וקבוצות לחץ מבכים את ההתנתקות השכם והערב, אך
 לא מתכננים לחזור לרצועת עזה או להקים בה מחדש את ההתנחלויות שפוגו ממנה.

הפתרון שמציע נתניהו – שימור הסטטוס קוו (או מדיניות "ניהול הסכסוך") – מביא על ישראל סבבי
 דמים קבועים, אחת לכמה שנים, שהאחרון בהם כלל שריפת עשרות אלפי דונמים של שדות בדרום,
 מאות שיגורי רקטות אל עבר הנגב המערבי וימים של אזעקות וריצות למקלטים.⁴² כיוון שכעת אין
 עוררין על כך שעזה הפכה לחבית נפץ, ברור לכל שסבב הלחימה הבא ממתין מעבר לפינה, ממתין
 שהגורמים הקיצוניים באזור יכתיבו את תנאי פריצתו, התפתחותו וסיומו. הימין המתנחלי, לעומת
 נתניהו, מדבר על סיפוח של השטחים וכינון מדינה דו-לאומית – פתרון שהציבור הישראלי חרד מפניו
 ומסרב לקבל.⁴³ במילים אחרות, נתניהו מציע פתרון שנוסה ולא עבד. הימין המתנחלי מציע לא-פתרון
 שלא נוסה, ושהציבור הישראלי, בצדק, לא מוכן לנסות.

41 מדד הביטחון הלאומי, 2018

42 עוד על אשליית "ניהול הסכסוך" והסכנות שהיא טומנת בחובה: ד"ר אסף שרון, "צוק איתן: הקץ לאשליית ניהול הסכסוך":
<https://bit.ly/2Pk2SpS>; עומר צנעני, מניהול סכסוך לניהול הסדר: תפיסת הביטחון הישראלית והמדינה הפלסטינית:
<https://bit.ly/2OIOHOI>

43 למשל, מדד הביטחון הלאומי.

לאור עמדתה הברורה של
מערכת הביטחון, התמיכה
הציבורית בפתרון שתי המדינות
והיעדר תפיסה ביטחונית ברת-
קיימא במחנה היריב - הזנחת
התחום הביטחוני בידי השמאל
היא בגדר מחדל. לא רק מחדל
פוליטי ואלקטורלי, אלא גם
מחדל ביטחוני

למען האמת, אפילו בימין מודים שאין להם תוכנית טובה לשאלות המדיניות-ביטחוניות הבווערות ביותר בישראל: "אין לי תשובה טובה לשאלה מה נעשה עם עזה" (ח"כ שולי מועלם, 2017⁴⁴); "אין לישראל מדיניות מול עזה" (השר ישראל כץ, 2017⁴⁵); "בבסיס כל המשברים עומדת העובדה שהימין מגיע לשלטון בלי מדיניות חוץ מהתקרבות אין קץ ושליטת השמאל" (עמית סגל, 2016⁴⁶); "אני, שנטועה בלב ההתיישבות ובלב מחנה הימין, התחלתי לגמגם כשנשאלתי על החזון המדיני של הימין. יש קצת בלבול, לא רק אצלי" (שרה העצני, 2016⁴⁷).

כפי שעשה בתחומים אחרים, גם בגזרה הביטחונית הימין החליף את הצורך להציג לציבור מדיניות פוזיטיבית במתקפה משולחת רסן על השמאל. מכונת הרעש פמפמה שהפתרון המדיני מת, ובשמאל הנהנו והסכימו שאין פרטנר, שפתרון שתי המדינות איבד רלבנטיות, שאולי עדיף מדינה אחת. האמת היא שהמציאות רק מוכיחה עד כמה התפיסה מדינית-ביטחונית של השמאל נכונה וחסרת תחליף: אם אוסלו היה אסון הימין היה מבטל אותו, אם ההתנתקות הייתה מחדל הימין היה כובש את עזה, אם הפתרון המדיני היה מת הימין היה מספח את השטחים מזמן. הוויתור של השמאל על דרכו שלו, אם כך, מעלה סימני שאלה.

לאור עמדתה הברורה של מערכת הביטחון, התמיכה הציבורית בפתרון שתי המדינות והיעדר תפיסה ביטחונית ברת-קיימא במחנה היריב - הזנחת התחום הביטחוני בידי השמאל היא בגדר מחדל. לא רק מחדל פוליטי ואלקטורלי, אלא גם מחדל ביטחוני. במקום להעלות על נס את הפתרון הביטחוני הצודק והפופולארי של מחנה השמאל - מסרבים לעמוד מאחוריו, מציעים "תוכניות התפכחות" ממנו, חותרים תחתיו ופועלים כאילו בכוח על מנת לשחוק את אמון הציבור באלמנט המרכזי באידיאולוגיה של השמאל בישראל.⁴⁸

מנהיג שמאל אחראי היה מדבר עם הציבור מבוקר עד ערב על ביטחון ישראל, על ההכרח לעצור את המחיר הכבד שאנו משלמים על ההתנחלויות ועל הדרך ללא מוצא של הימין. אבל בצמרת השמאל מעדיפים פוליטיקאים, עיתונאים ואנשי רוח לברוח מהדין הביטחוני, ולעסוק בו רק בלית ברירה, לרוב תחת אש. בצד אחד של השמאל מסתפקים בביקורת מוסרית על הכיבוש ובצדו האחר של השמאל מעניקים לימין את הבכורה בסוגיה הביטחונית. לחשוב שניתן לנצח במערכת הבחירות בישראל מבלי לדבר על ביטחון, שווה ערך לאמונה שניתן לנצח במשחק כדורגל מבלי לעלות למגרש.

44 מתוך דברים שנאמרו בוועידת ישראל לשלום, 12.6.2017: <https://bit.ly/2NvLYCS>

45 שם

46 מתוך חשבון הטוויטר של עמית סגל: <https://bit.ly/2zYw9RE>

47 "מה רוצים הימנים? ראיון עם שרה העצני-כהן" (הילו גלזר, מוסף הארץ, 25.8.2016): <https://bit.ly/2QGdolz>

48 ראו "תוכנית ההתפכחות" של איתן כבל, "הגיעה העת להיפרד מחזון שתי המדינות" מאת א. ב. יהושע, והצהרתו של אבי גבאי כי אין צורך בפינוי התנחלויות על מנת לפתור את הסכסוך עם הפלסטינים.

השמאל מדבר על מדיניות; הימין מדבר על השמאל

ייקח זמן לסקור את מערום התוכניות ומתווי המדיניות שהשמאל ניסה לקדם בשנים האחרונות, בניסיונות לגשש ולכופף את הרעיונות שלו הנה והנה עד שמהו יתפוס. רק בתחום המדיני, סיפקו חברי המחנ"צ לפחות חמש תוכניות שונות (עמר בר-לב, 2015; חיליק בר, 2015; בוז'י הרצוג, 2016; אראל מרגלית, 2016; איתן כבל, 2018)⁴⁹ – בכולן הושקעו זמן, אנרגיות ומשאבים. גם תוכניות כלכליות נטוו שם, למשל: אלה שהציעו לציבור שלי יחימוביץ' ב-2013, מנואל טרכטנברג ב-2015 ויו"ר המפלגה הנוכחי ב-2017.⁵⁰ בבחירות האחרונות, כשנתניהו הזהיר מפני ערבים שנעים בכמויות לקלפי בחסות השמאל, הקמפיין של המחנ"צ הבטיח סייעת שלישית בגני הילדים. לאחרונה העיד גבאי שהוא מסייר בין בתי חולים במטרה לגבש תכנית חומש גם בתחום הבריאות.⁵¹

לאורך כל הזמן הזה, הימין עוסק בעקביות בנושא אחד: בגידת השמאל. מנהיגי הימין, עמותות הימין, פעילי הימין, עיתונאי הימין – כולם מרוכזים באותו מאמץ ברור, אגרסיבי ולא מתנצל, לבצע דמוניזציה של השמאל וכל מי שקשור אליו, בכל מחיר. העובדה שמפלגת השלטון רצה בבחירות האחרונות ללא מצע איננה מקרית; בליכוד הפסיקו מזמן להציע חזון פוזיטיבי כלשהו לציבור הישראלי. במקום מצע, חוזר ללא הרף המסר הבא: השמאל בוגד, מסוכן, ואסור להצביע לו או אפילו לאפשר לו להתבטא. אין בכך כדי לטעון שמחנה הימין ויתר על היעדים הפוליטיים שסימן; לימין הישראלי, כמו במדינות אחרות בעולם, יש רשימה סדורה של יעדים פוליטיים. את כולם משמשת הדה-לגיטימציה של השמאל: העמקת מפעל ההתנחלויות, החלשת מערכת המשפט, חיסול התקשורת החופשית – כולם מושגים באמצעות ההסתה נגד השמאל. מחבלים במערכת המשפט בטענה שבג"צ שמאלני, מפצלים וסוגרים גופי תקשורת בטענה שהתקשורת שמאלנית וכן הלאה.

במקום להיעמד על הרגליים האחוריות ולהילחם בשקרים ובהכפשות, השמאל בחר להגיב על הקשת שבין התבכינות, התנצלות, גינוי והתחנפות. באורח פלא, זו לא הוכחה כדרך פעולה אפקטיבית במיוחד, ואת הצלחת פרויקט הדגל של הימין החדש ניתן למדוד על ידי ההשתלטות הטוטאלית שלו על סדר היום הציבורי. תשומת הלב התקשורתית והציבורית המוקדשת לארגוני חברה אזרחית כמו הקרן החדשה או שוברים שתיקה, או לחילופין לפילנתרופ ניצול שואה, היא כמעט בלתי נתפסת. שאלות כמו "מי מממן אותך" הפכו תוך שנים מספר לסטנדרטיות ביחס למרואיינים החשודים בשמאלנות. המסר נקלט בהצלחה (בה בעת, השמאל ממעט לעסוק בשאלת מימון מערך העמותות של הימין, שנהנות לא רק מתזרים פילנתרופי נדיב ממקורות מפוקפקים, אלא גם נסמכות על הקופה הציבורית – פעמים רבות בצורות נכלוליות ולמטרות פסולות).⁵²

בנחישות חסרת מעצורים ובסיוע הגמגומים משמאל, הצליח הימין הישראלי להגדיר ולקבע את

49 תוכנית עמר בר-לב: <https://bit.ly/2EbhMxB>; מתווה חיליק בר: <https://bit.ly/2Cz4xFu>; תוכנית הרצוג: <https://bit.ly/2ypRXnt>; תוכנית האינטרסים של אראל מרגלית: <https://bit.ly/2RChI28>; תוכנית ההתפכחות של איתן כבל: <https://bit.ly/2kLUIZE>

50 תוכנית יחימוביץ': <https://bit.ly/2zZJZTV>; תוכנית טרכטנברג: <https://bit.ly/2Ryyrhr>; תוכנית גבאי: <https://bit.ly/2NxorBw>

51 מתוך חשבון הטוויטר של אבי גבאי: <https://bit.ly/2ONcwo3>

52 ראו לדוגמה תחקירי מולד על מימון התנחלויות: <https://bit.ly/2fsR5ot>, <https://bit.ly/2QB4YBQ>; תחקיר "הארץ" על חברת אמנה: <https://bit.ly/20bKymg>

רבים במחנה הדמוקרטי-ליברלי
מסתייגים עקרונית משימוש
ברטוריקה אגרסיבית או בקמפינים
שליליים. ההסתייגות הזו,
המושפעת מתיאוריות אקדמיות
פוסט-מודרניות, באה לידי
ביטוי, למשל, בתגובה החלושה
והאמביוולנטית למתקפות כוחניות
כמו הדתה. היא נובעת מבלבול
עמוק בין רוחם המקבלת של ערכי
השמאל הפלורליסטים וההומניים -
לבין התקיפות והנחרצות שבה יש
להילחם עליהם

התפיסה הציבורית של שני המחנות הפוליטיים, בשעה שהשמאל לא השכיל להגדיר אף אחד מהם. כיום, מחנה הימין מזוהה בציבור הישראלי עם הערכים שבהם הוא מתהדר: ביטחוני, לאומי, ציוני, חזק. השמאל, לעומתו, מזוהה עם הסממנים שבהם מאשים אותו הימין: לא מספיק יהודי, לא ציוני, פחות נאמן למדינה, חלש, תומך בגופים עוינים, ממומן על ידי גורמים זרים.

הגל העכור הזה, שהשתלט על הפוליטיקה הישראלית,⁵³ איננו ייחודי לישראל, ונתניהו רחוק מלהיות הפופוליסט היחיד שהקריירה שלו, המבוססת על הסתה בוטה, התחזקה בשנים האחרונות. אחת התופעות הגלובליות הבולטות שגואה בעשורים האחרונים במדינות דמוקרטיות רבות במערב היא הצבעת-נגד (Negative Partisanship) – תמיכה פוליטית שנובעת משנאה למחנה היריב, ולא מהזדהות עם המפלגה.⁵⁴ במילים אחרות: אמריקאים

רבים הצביעו לטראמפ מתוך שנאה לקלינטון, כשם שמצביעי ימין רבים לא מאמינים בכישוריו או בהבטחותיו של ראש הממשלה, אך הפנימו את האווירה הציבורית ולמדו לתעב שמאלנים. ההשפעה של הצבעת-הנגד נחקרת היום בעיקר בארה"ב, אבל בולטת גם במערכות פוליטיות אחרות.⁵⁵ אחד הממצאים שעלו במחקר ועשוי להישמע מוכר, מזהה כלי תקשורת מזוהים פוליטית – כמו ערוץ 20 או "ישראל היום" – בתור אחד הזרזים להתפתחותה של עוינות פוליטית, קיטוב מוגבר והצבעת-נגד.⁵⁶

יש יתרונות לסנטימנט השלילי שמאחורי הצבעת-נגד. הוא מחדד את ההבדלים בין מחנות פוליטיים יריבים, ועשוי להגביר את המעורבות האזרחית בפוליטיקה.⁵⁷ אך הן אלה שמוצאים תקווה בהצבעת-הנגד והן אלה שחוששים מפניה חייבים להכיר בקיומה, לפחות אם בכוונתם להיות מעורבים ולהשפיע על החיים המשותפים בישראל. לשמאל הישראלי יש נטייה לברוח מעימות ולדבוק במנטרות כמו "למה לתקוף כל הזמן?", "בואו נתמקד בחיובי!", או "צריך להגיד מה כן, לא מה לא". ללא ספק, הצגת חזון ברור ודבקות באג'נדה פוליטית סדורה יעזרו לקידום המחנה (וזוה, כאמור, לא המצב כרגע), אבל האלמנט הזה לבדו לא יכריע את המערכה. ההצלחה של הליכוד בקלפי, מבלי

53 הרבה הודות לנתניהו, שכבר בשנות ה-90 פתח את הקריירה הפוליטית שלו עם "פרס יחלק את ירושלים", "השמאל שכח מה זה להיות יהודי" וכמובן הובלת ההפגנות שבהן המונים קראו "מוות לרבי" ו"בדם ואש את רבין נגרש".

Alan I. Abramowitz, "The rise of negative partisanship and the nationalization of U.S. elections in the 21st century": 54 <https://bit.ly/20dzjtv>

Nicholas J. Caruana, "Negative partisanship is real, measurable, and affects political Behaviour": 55 <https://bit.ly/200A8Zm>

Alan I. Abramowitz and Steven W. Webster, "Negative Partisanship: Why Americans Dislike Parties But Behave Like Rabid Partisans": <https://bit.ly/2A0fxsJ>

"Why Negative Partisanship Is a Good Thing" (Noah Berlatsky, The Nation, 14.2.2018): <https://bit.ly/2Nwl9hS> 57

להציג או להתחייב למצע בשום תחום שהוא, איננה מקרית. ההצבעה לימין ניזונה משנאת שמאל עמוקה, שדוברי הימין העמוק מכמכמים כבר שנים באמצעות מערך תעמולה אפקטיבי. מי שחושבים שניתן לנצח את הנרטיב הזה ללא מתקפת-נגד נחרצת ומאורגנת שוגים באשליות, ומסרבים להכיר בכוחם של רגשות שליליים בספירה הפוליטית.

מנין נובע הפער בין הפרקטיקות השונות בתכלית של שני המחנות הפוליטיים? האם השמאל פחות בטוח בערכיו? פחות חרד למדינתו? כמובן שלא. אולם המשבר הרעיוני ומשבר הזהות שפקדו את המחנה הכבידו על יכולתו להשיב מלחמה בצורה אפקטיבית. אך יותר מזה, **רבים במחנה הדמוקרטי-ליברלי מסתייגים עקרונית משימוש ברטוריקה אגרסיבית או בקמפינים שליליים. ההסתייגות הזו, המושפעת מתיאוריות אקדמיות פוסט-מודרניות, נובעת מבלבול עמוק בין רוחם הסובלנית והפתוחה של הפלורליזם וההומניזם של השמאל – לבין התקיפות והנחרצות שבה יש להילחם עליהם.**

מי שסבורים שכפפות של משי, הקשבה וחיוכים יספיקו במאבק מול מי שרומזים ששמאלנים הם בני-מוות, מבטיחים בפועל עוד שנים ארוכות של שלטון ימין נטול עכבות. בעולם פוליטי שבו חוצרות הימין שואגות יומם ולילה שהשמאל בוגדני, לא די לדבר בזכות ההקשבה, הנימוסים והחיבוקים, ותוכניות כלכליות ימשיכו להתרסק בדממה. השמאל לא ינצח ללא הצגת עמדות ברורות וללא מתקפה חריפה – ומוצדקת – על ממשלת הימין.

כאשר השמאל התמסר לגינויים, לגמגומים ולמאמצים להציג עמדות חדישות ומשתנות בשלל תחומי חיים, בימין עסקו אך ורק בחיסול הלגיטימציה שלו. לכן, על אף שבעמדותיהם רוב הישראלים תומכים בשמאל, הם אינם מצביעים לו. ניתן להמשיל את התמיכה במפלגה לקניית תפוח: כשרוכל אחד צועק שבדוכן השכן מוכרים תפוחים מורעלים שהורגים מדי שבוע עשרות ילדים, ובדוכן השני הרוכל ממלמל שחלק מהתפוחים אכן מעט רקובים והיסטורית היו כמה תפוחים מורעלים, אבל אין מקום להכליל ורוב הזמן רובם בסדר – הבחירה בין הדוכנים ברורה.

חיבוקים וצווי פיוס אינם דרך ראויה או אפקטיבית למנוע אלימות והסתה. בעקבות רצח רבין, השמאל התמסר למעגלי שיח בשעה שהימין התמקד בהשתלטות על מוקדי כוח ובדמוניזציה של השמאל. עד היום, למעלה מ-20 שנה אחרי, הלקח ממהלך זה אמור היה להילמד. להיות שמאלן אין פירושו לוותר על ערכיך בשם הסובלנות לערכי הצד השני. לתמוך בפלורליזם ובסובלנות אין פירושו לאפשר למי שאינם פלורליסטים ואינם סובלניים להכתיב את כללי החיים המשותפים. הנימוסים והחיבוקים יצטרכו להיזנח על מנת שהמחנה הליברלי-דמוקרטי יוכל לחולל שינוי ממשי בפוליטיקה הישראלית – מיד לאחר שישוב לאמץ בגאון את ערכיו. ערכי השמאל ברורים, משכנעים, וחשובים דיים כדי שנילחם עליהם.

עליית מפלגות המרכז החלישה את השמאל

עליית מפלגות המרכז בישראל היא אולי הביטוי הקיצוני ביותר לכניעה לבריונות הימין, והשלכותיה הרעיוניות והאלקטורליות מרחיקות לכת. לכאורה, מפלגות מרכז היו עשויות לפעול לטובת השמאל ולא לרעתו, אילו היה יאיר לפיד מושך מצביעי ימין מתונים, למשל, על מנת לאפשר הקמה של קואליציה ליברלית-דמוקרטית. אלא שבכפועל, ההיפך הוא הנכון: יש עתיד איננה מכרסמת בקולות הימין, ואיננה מסייעת לשמאל להקים ממשלה – אלא מקבעת את שלטון הימין. **רובם הגדול של מצביעי לפיד הם תומכי שמאל מובהקים: הם בעד הסדר קבע עם הפלסטטינים, תומכים בכינוי התנחלויות, ומאמינים שהמתנחלים מופלים לטובה מבחינה תקציבית ומהווים נטל מבחינה ביטחונית.**⁵⁸ התוצאה היא פיצול טראגי של השמאל. אחרי הכל, האם קיים ויכוח מדיניות עקרוני בין אבי גבאי ליאיר לפיד? הבדלים ניכרים בין העמדות של עמיר פרץ ועל גרמן? פער אידיאולוגי משמעותי בין ציפי לבני ועפר שלח?

יש עתיד מושכת אליה קולות של מצביעי שמאל, אורזת אותם בעטיפת מתנה ומעבירה אחר כבוד לקואליציית הימין. גם כאשר היא באופוזיציה, יש עתיד מקפידה להתבדל מהשמאל ובכך מעקרת את האפקטיביות של האופוזיציה. מפלגת מרכז כזו, ש-85% ממצביעיה תומכים בעמדות שמאל, מאפשרת לשמאלנים להצביע למחנה המרכז-שמאל מבלי לחשוש להיות מסומנים כ"בוגדים", "אנטי-ציונים" או "אוטו-אנטישמיים" – אך בה בעת מונעת מהשמאל לעלות לשלטון וליישם את העמדות האלה (ימים יגידו אם ח"כ אורלי לוי-אבקסיס תנסה לעשות בבחירות הקרובות את אותו הדבר⁵⁹). אם מצביעי המחנה הדמוקרטי-ליברלי בישראל היו מצביעים למפלגה אחת ולא שתיים, סביר להניח שהיא הייתה מביסה את נתניהו. אבל בעיית העומק שמציגות מפלגות המרכז איננה מסתכמת במישור האלקטורלי.⁶⁰

ראשית, במישור הזהות וההזדהות הפוליטית, ההתנערות של המרכז מפני כל זיהוי עם השמאל מאיצה את תהליך הדה-לגיטימציה, המהיר ממילא, של המחנה. בכך הנהירה למרכז הפוליטי מבטאת את החרדה מפני התיוג כשמאל, אבל גם מחזקת אותה. כמו כן, כאשר המרכז מצטרף למתקפה הימנית על הלגיטימיות של השמאל,⁶¹ הוא הופך לשותף דה-פקטו לאסטרטגיה של הימין: הדמוניזציה של מחנה השמאל.

שנית, חשוב לזכור שמבחינה מהותית, המרכז הפוליטי הוא פיקציה. אין לו משנה סדורה בענייני כלכלה, ביטחון או חברה: המדיניות שלו היא לומר כמה שפחות ובעמימות גדולה ככל הניתן, לחמוק מנושאים נפיצים (אשר נוטים להיות גם המשמעותיים ביותר לחיינו) ולחפש תמידית אחר נקודת

58 סקר מולד על המרכז הפוליטי ומצביעי יש עתיד

59 מתוך חשבון הטוויטר של ברק רביד: <https://bit.ly/2CAKPcc>

60 בנוסף, כיוון שמפלגות השמאל והמרכז פונות לאותו קהל ומתחרות על אותם מצביעים (ולראייה, כאשר אחת המפלגות הללו מתחזקת, השנייה נחלשת ולהיפך), במקום לנהל מאבק אופוזיציוני משותף נגד גוש הימין, הן מתמסרות לעיתים קרובות למריבות קולניות זו עם זו הממאסות אותן ואת מנהיגיהן על הציבור. זו דרך נהדרת לחסל מחנה פוליטי

61 למשל: "השמאל כבר לא ינצח בחירות פה", "לא נעשה גוש חוסם עם זועביז", "שוברים שתיקה פוגעים במדינת ישראל ובעם היהודי"

רובם הגדול של מצביעי לפיד הם מצביעי שמאל מובהקים. למעשה, מבחינת עמדות, הם שמאלנים אף יותר ממצביעי המחנ"צ: הם תומכים בהסדר קבע עם הפלסטינים, תומכים בפינוי התנחלויות, ומאמינים שהמתנחלים מופלים לטובה תקציבית ומהווים נטל ביטחוני. התוצאה היא פיצול טראגי של המחנה. האם קיים ויכוח מדיניות עקרוני בין אבי גבאי ליאיר לפיד? בין עמיר פרץ ויעל גרמן? ציפי לבני ועפר שלח?

הממוצע הרגעי בין הימין לשמאל. כתוצאה מכך, כאשר אחד הצדדים במפה הפוליטית – למשל הימין הישראלי – עובר תהליכי הקצנה מהירים ומדאיגים, המרכז ממשיך לדבוק בממוצע ה"מתון" בין שני המחנות הפוליטיים, ומטבע הדברים, נסחף עוד ועוד ימינה. כפי שהוכיח לאחרונה מחקר בינלאומי מקיף, המרכז נוטה להיות שותפו הטבעי של הימין הקיצוני, האנטי-דמוקרטי והאוטוריטרי.⁶² שוב מתברר כי לא מדובר בגוש מרכז, כי אם בסוכן בתחכוש של מחנה הימין.

שלישית, המרכז מייצר אשליה ולפיה המפה הפוליטית היא קשת מעורפלת ונזילה של עמדות, נעדרת הבדלים מהותיים בין ימין לשמאל. זו תמונת מצב מעוותת: ההבדל בין שוחרי ארץ ישראל השלמה לבין התומכים בחלוקת הארץ איננו נעוץ במידת ה"מתיונות" או ה"קיצוניות" שלהם. הם אינם ממוקמים על אותו רצף. בין אם נבחן את שאלת שוויון זכויות להט"ב, המשבר בשוק הדיור או כל סוגייה פוליטית אחרת

– לא נמצא על המגרש הפוליטי קו אחד שעליו ניתן למקם את המפלגות השונות, שרוצות קצת יותר או קצת פחות מאותו הדבר. ימין ושמאל, או לאומנות וליברליות, הן שתי גישות עקרוניות ומנוגדות. כל אחת מהן מושתתת על ערכים אחרים, הן שואבות את מקור הסמכות שלהן מגורמים שונים, ומציעות חזון וסדר עדיפויות מובחנים. גם אם בקרב כל אחד מהמחנות קיימים גוונים שונים של פרגמטיות, הם עדיין נבדלים זה מזה בבירור. הם מבוססים על גישה כלכלית אחרת, חזון מדיני שונה וסדר יום חברתי ואזרחי שונה בתכלית. אין דרך לתעדף את ההתנחלויות וגם לפנות אותן. בלתי אפשרי לקצץ במיסים לעשירים וגם להגדיל אותם, לאפשר נישואים גאים ותחבורה ציבורית בשבת וגם למנוע אותם.

בנוסף, כל בחירה של גורמי מרכז להימנע מהבעת עמדה או לקיחת צד בוויכוח הפוליטי, פירושה הפקרה דה-פקטו של המגרש הפוליטי לידי גורמים קיצוניים – שמקבלים, בהתאמה, משקל סגולי גדול יותר. השאלות הגדולות העומדות לפתחה של מדינת ישראל לא ייוותרו ללא הכרעה. אם חלק משמעותי ממחנה המרכז-שמאל יבחר שלא להשתתף במאבק, המגזר הימני הקיצוני יהיה זה שיקבל משקל יתר בתהליך קבלת ההחלטות. במילים אחרות, מפלגות המרכז מחבלות במחנה השמאל במישור האלקטורלי, הזהותי וההסברתי, ומעוותות את התפיסה הציבורית של פוליטיקה ודמוקרטיה בכלל. ביטולן לא יפתור, כמובן, את שאר הבעיות של השמאל הישראלי או יתקן באחת שנים של התפרקות רעיונית והסברה כושלת – אך שגשוג המרכז בהחלט מעמיד בפני מחנה השמאל שורה של מכשולים נוספים.

ארגוני הימין בנו מערך לחימה משומן; השמאל התפזר

המאבק על דעת הקהל וסדר היום הפוליטי הוכרע בגלל שילוב בין סוגיות עומק הנוגעות לאידיאולוגיה וזהות, לבין עניינים פרוזאיים, שעשויים להישמע שוליים, כמו דפוסי ארגון ומימון. לא סתם זכתה שורת הקמפיינים האחרונים של הימין לתהודה ולהשפעה יוצאות דופן. כל מטרה המסומנת על ידי הימין – יהיו אלה אדם פרטי, קבוצת מיעוט או עמותה ללא מטרות רווח – מניעה את כלל המחנה להתגייס לטובת ניסיון החיסול. איך זה עובד?

מאבקי הימין בשנים האחרונות מתאפיינים בחלוקת עבודה נוחה ובשיתוף פעולה הדוק בין נציגי המחנה בכנסת לבין ארגוני חברה אזרחית, כלי תקשורת, תוכניות מנהיגות, רבנים, מערכי הסברה ומכוני חשיבה. רבים מהגופים הללו חולקים תורמים משותפים, מייצרים קמפיינים משותפים, מקדמים ערכים זהים ורואים זה בזה שותפים אסטרטגיים. תוך שהם משתלטים על מוקדי כוח רבים ככל הניתן, כולם עוסקים במטרה אחת – הפרוייקט המרכזי של הימין החדש – הכפשת השמאל וסימונו כבוגדני.

מכונת הרעש של הימין החדש, המונהגת על ידי הלובי המתנחלי, כוללת מגוון גופים שהוקמו בשנים האחרונות במטרה לתפקד יחד כמכונת מלחמה. על רקע התסכול בימין בעקבות הסכמי אוסלו, וביתר שאת לאחר שהופתעו מאדישות הציבור הישראלי לנוכח כינוי ההתנחלויות ברצועת עזה, פצח המחנה בבניית כוחות למאבק על הפוליטיקה הישראלית. מאז ואילך, הוקמו עשרות גופים, ששינו את הספירה הציבורית בישראל בצורה דרמטית: גידלו מנהיגים פוליטיים, גיבשו מדיניות, קידמו יוזמות חקיקה, משכו פוליטיקאים בימין לכיוונים הרצויים מבחינתם והכתיבו סדר יום בישראל בכלל.

אלה כמה מהגופים שהקים הימין רק במהלך 20 השנים האחרונות: פורום קהלת (תקציב לדוגמה: 10.8 מיליון שקל ב-2016); אם תרצו (2.6 מיליון שקל ב-2016); עמותת רגבים (5.6 מיליון שקל ב-2016); זהות (4.6 מיליון שקל ב-2016, תמיכות ממשלתיות על סך 1.5 מיליון שקל ב-2017); אתר מידה (1.8 מיליון שקל ב-2016); המכללה למדינאות (2.6 מיליון שקל ב-2016); מילואימניקים בחזית (1.7 מיליון שקל ב-2017); NGO מוניטור (5 מיליון שקל ב-2015); הפורום המשפטי למען ארץ ישראל (1.2 מיליון שקל ב-2016); קוממיות (394 אלף שקל ב-2015); חוננו (4.8 מיליון ב-2016); עד כאן (יותר מ-334 אלף שקל ב-2016); ועד מתיישבי השומרון (760 אלף שקל ב-2016); המכון לאסטרטגיה ציונית (600 אלף שקל ב-2016); ישראל היום (על פי ההערכות, שלדון אדלסון מפסיד 3 מיליון דולר מדי חודש על מנת לממן את הוצאת החינמון); פורום חותם (83 אלף שקל ב-2016); ישראל שלי (מסרבים לחשוף את תקציב הארגון); ארגון להב"ה (לא פורסם); רדיו גלי ישראל (לא פורסם); התנועה למשילות ודמוקרטיה (805,542 שקל ב-2017); הקרן לאדמות ישראל (121,950 שקל ב-2016); ערוץ 20 (מסרבים לחשוף את תקציב הערוץ⁶³); מכון ירושלים למחקרים אסטרטגיים (לא ידוע). כל אלה הצטרפו לארגונים ותיקים אמידים ופעלתניים כמו מועצת יש"ע (למעלה מ-5 מיליון שקל ב-2016) ומרכז שלם (34.7 מיליון שקל ב-2016).

לכל אחד מארגוני הימין הללו התמחות משלו: סימון מרצים שמאלנים באקדמיה, הסתה נגד ערבים,

כגיעה בלגיטימציה של עמותות שמאל והכפשת ארגוני זכויות אדם, מאבק בהתיישבות הבדואית בנגב, קידום חוק הלאום, החדרת תכנים ימניים-דתיים למערכת החינוך הממלכתית, מלחמה במאבקים החברתיים בישראל, תמיכה בגירוש מבקשי המקלט, התנגדות להפרדת דת ממדינה, לזכויות נשים ולשוויון להט"ב, הקמת מדינת הלכה, תעמולה לקידום האינטרסים המגזריים של המתנחלים, קמפיינים נגד בג"צ ועוד. עם זאת, **כולם – מכוני מחקר, תנועות, עמותות וכלי תקשורת – מאוחדים במתקפה האגרסיבית שלהם נגד השמאל.**

שיתוף פעולה עמוק מתקיים בין הארגונים השונים, וכן בינם לבין הגורמים הפוליטיים בימין. ארגון ישראל שלי, למשל, הכשיר את הדור הצעיר של הצינורות הדתיים: השרים נפתלי בנט ואיילת שקד.⁶⁴ את עמותת רגבים, עמותת אופק להתיישבות ותנועת קוממיות הקים ח"כ בצלאל סמוטריץ' (שגם דאג עם כניסתו לכנסת שכספי ציבור יוזרמו לעמותות).⁶⁵ השר אורי אריאל צמח במועצת יש"ע. קשרים אמיצים מתקיימים גם בין בנימין נתניהו לבין אם תרצו, אתר מידה וישראל היום. הגרעינים התורניים, שמוקמים בערים חילוניות ברחבי הארץ ומאויישים על ידי מקורבים פוליטיים לבית היהודי, נרתמו לסייע למפלגה בבחירות.⁶⁶ כמעט כל קמפיין ציבורי של אחת העמותות מתואם עם ומופץ על ידי גורמים פוליטיים בימין.

מבט קצר על כמה מהמעורבים מבהיר את מידת הקרבה בין הארגונים לבין האליטה הפוליטית של המחנה: רן ברץ, מי שהקים את אתר מידה, שימש כיועץ לראש הממשלה נתניהו בענייני הסברה (לאחר פסילת מינויו לראש מערך ההסברה על ידי נציב שירות המדינה),⁶⁷ חזר לאתר מידה ובמקביל מלמד במרכז שלם ובמכללה למדינאות. יועץ הנדל, יו"ר המכון לאסטרטגיה ציונית, שימש גם הוא כראש מערך ההסברה בלשכתו של נתניהו. מייסד המכללה למדינאות, אסף מלאך, מלמד במרכז שלם ומונה על ידי נפתלי בנט ליו"ר ועדת מקצוע האזרחות במשרד החינוך. משה קלוגהפט שימש כיועץ למאבק המילואימניקים, שהיה קשור למקורבי נתניהו וקרא להדיח את ראש הממשלה דאז אהוד אולמרט; מאז, עבד עם אם תרצו על קמפיין השתולים והקמפיין נגד הקרן החדשה, ייעץ לפורום למען ארץ ישראל, והפך ליועץ הקרוב של נפתלי בנט, ששילם לו מיליון וחצי שקלים – בניגוד לחוק – מכספי הבית היהודי.⁶⁸ למען האמת, בנט עצמו הוא דוגמה מצויינת: מפעיל במחאת המילואימניקים הפך לראש מטה נתניהו ומנהל קמפיין הבחירות שלו, משם המשיך לנהל את מועצת יש"ע, הקים עם איילת שקד את ישראל שלי והשתלט על מפלגת הבית היהודי.

מאחורי הקלעים, לא רק ההון האנושי משותף למערך ארגוני הימין. גם המימון מאחורי עשרות הגופים הללו מגיע מאותם גורמים, מה שמסייע לחיזוק הקשרים ביניהם וליישור הקו האידיאולוגי. בין המממנים המרכזיים של מערך הפעולה הימני ניתן למצוא תורמים פרטיים של נתניהו, תורמים

64 "ישראל שלי" שנוהלה בעבר ע"י בנט ושקד נרשמה כעמותה; התקנון - מצע הבית היהודי" (ליאור דטל, דה-מרקר, 9.3.2015): <https://bit.ly/2y8Fc1c>

65 "דו"ח המבקר: מאות אלפי השקלים והעמותות הקשורות לח"כ סמוטריץ'" (ירון דרוקמן, ynet, 21.11.2017): <https://bit.ly/2OaoW9U>
66 דו"ח מולד על החטיבה להתיישבות: <https://bit.ly/1UqJrSU>

67 "היועץ של נתניהו לענייני הסברה רן ברץ עוזב את תפקידו" (גלובס, 31.1.2017): <https://bit.ly/2zZISnt>

68 "מבקר המדינה טוען כי בנט הוציא בניגוד לחוק מיליון וחצי שקלים מכספי תרומות" (עקיבא נוביק, חדשות 10, 10.8.2015): <https://bit.ly/2C4GBZr>

בעוד התשתית הארגונית של הימין
מקדמת באפקטיביות סדר יום
פוליטי מאוחד - בשמאל כל ארגון
מצא נישא ספציפית, נמנע מלשתף
פעולה עם גורמים אחרים במחנה,
ולרוב אף התנער מכל קשר
אליהם. במקביל, בשונה מארגוני
הימין המסורים לחיזוק המחנה
הפוליטי שלהם, עמותות השמאל
עשו הכל כדי להתנתק ממנו

אמריקאיים נוצרים-אוונגליסטיים⁶⁹ וקרנות כמו הקרן המרכזית לישראל וקרן תקווה, המממנת במקביל את המכון לאסטרטגיה ציונית, מרכז שלם, אתר מידה וכורום קהלת. התשתית המרשימה הזו שבנה הימין בשני העשורים שמאז רצח רבין אפשרה למחנה להשתלט באופן כמעט מוחלט על סדר היום הפוליטי בישראל, לבצע מחקר יריב אפקטיבי ואגרסיבי, להשפיע על השיח התקשורתי ולטפח דור מנהיגים צעירים מנוסה ובטוח בעצמו. הימין המתנחלי, שחווה שפל תדמיתי בשנות ה-90, נעמד על הרגליים האחוריות, סימן יעדים אסטרטגיים, חתר אליהם ללא הפוגה – ולבסוף הצליח להתבסס כלובי החזק ביותר בישראל, בוודאי ביחס לשיעור המתנחלים בחברה, העומד על 4.6% בלבד.⁷⁰

דוגמה אחת ליעילות של ארגוני הימין החדש ולאופן שבו הם מצליחים לעצב את המציאות בישראל היא המקרה של כורום קהלת, מכון מחקר עצמאי הדוגל בליברטריאניזם קיצוני ומזעור המעורבות הממשלתית לצד החלשת בית המשפט העליון וקידום סדר יום לאומני-דתי ופרו-מתנחלי. באמצעות קשרים הדוקים לדמויות בכירות במפלגות הקואליציה, ובראשן מנהיגי הבית היהודי בנט ושקד, הצליחו אנשי הכורום לקדם שורה של הצעות חוק שנולדו במשרדיו: חוק הג'ובים, פסקת ההתגברות והצעות חוק אחרות המבקשות לשנות סדרי עולם ולהעניק סמכויות הולכות וגוברות לממשלה אל מול ביקורת משפטית מינימלית. חברי הכנסת מהקואליציה עובדים בצורה הדוקה עם כורום קהלת וכן עם ארגונים אחרים ומאמצים הצעות אלה אל ליבם. בחלק מהמקרים הם גם מצליחים להכניס אותן אל ספר החוקים, כאשר המקרה המובהק הוא חוק הלאום, המבקש להגדיר מחדש ובצורה א-פרוירית את זהותה וצביונה של מדינת ישראל.⁷¹

בשעה שבימין נבנה ושוכלל מערך הלחימה הבומבסטי הזה, בארגוני החברה האזרחית בשמאל התפתחו מגמות הפוכות: פרגמנטציה ודה-פוליטיזציה. ריבוי עמותות קטנות, שאינן פועלות יחד ומוקדשות למאבקים ספציפיים ומנותקים זה מזה, פיצלו את משאבי המחנה. האנרגיות, הפעילים והתקציבים התפזרו על פני ארגונים קטנים, רובם עוסקים בנושאים הומניטריים, ללא יומרה או מטרה משותפת לחזק את המחנה הפוליטי שאליו הם משתייכים. כל אחת מהמטרות שמקדמים הארגונים ראויה וחשובה בפני עצמה, אך כיוון שכל הכוחות וההון (האנושי והכלכלי) מכוונים אליהן – המחנה דמוקרטי-ליברלי נכשל בבניית מערך שידחוף קדימה רעיונות, מסרים ומנהיגים עתידיים של המחנה.

במקום רשת ארגונים גדולים ויציבים כלכלית, שמסוגלים למשוך כישרונות גדולים ומוחות יצירתיים במחנה ולבנות תכניות עבודה לטווח ארוך – נפוצו לכל עבר ארגונים קטנים, בודדים, ששורדים

69 לקריאה נוספת: ליאת שלזינגר, ישו זה כאן, באתר מולד: <https://bit.ly/1oUGdSW>

70 שיעור חברי הכנסת המתגוררים בהתנחלויות, למשל, עלה בהדרגה בשני העשורים האחרונים, ונכון ל-2015 שיעור המתנחלים בכנסת כפול משיעורם באוכלוסייה: <https://bit.ly/2IPJnmV>

71 "מאיר רובין, מנכ"ל פורום קהלת" (מתוך 100 המשפיעים 2018, שוקי שדה, דה מרקר): <https://bit.ly/2IMk5G6>

בקושי והשפעתם על הציבור בישראל, לרוב, אפסית. וכך, **בעוד התשתית הארגונית של הימין מקדמת באפקטיביות סדר יום פוליטי מאוחד – בשמאל כל ארגון מצא נישא ספציפית, נמנע מלשתף פעולה עם גורמים אחרים במחנה, ולרוב אף התנער מכל קשר אליהם.**

במקביל, בשונה מארגוני הימין המסורים לחיזוק המחנה הפוליטי שלהם, עמותות השמאל פעמים רבות מנותקות ממנו או אף מחלישות אותו. בדומה לנציגי השמאל בכנסת, חלק מארגוני החברה האזרחית עברו דה-פוליטיזציה מסוכנת על חשבון חיזוק התשתית הפוליטית של השמאל. הניסיונות לפעול בתוך קהילות קטנות, להימנע מזיהוי פוליטי ולהכחיש כל קשר למערכת הפוליטית – גם אם היוזמות מאחוריהם חיוביות ביותר – מסיטות את האנרגיה של המחנה לכיוונים שמונעים שינוי משמעותי. לא ניתן לשנות את המערכת הפוליטית כשבורחים ממנה.

מדוע ארגוני הימין מקדישים עצמם להגדלת כוחו של המחנה ועיצוב המציאות הפוליטית בישראל, בעוד שארגוני החברה האזרחית משמאל נרתעים מכך? בין השאר, בשל מבנה המימון שלהם: בעוד שעמותות הימין מקבלות את כספן מתורמים פרטיים המעוניינים להשפיע על המערכת הפוליטית בישראל, חלק מארגוני החברה האזרחית נתמכים על ידי ממשלות זרות, שמתנות את תמיכתן בהימנעות מעיסוק ישיר בפוליטיקה – דבר שתורם אף יותר לדה-פוליטיזציה של ארגוני השמאל.

אין פלא שכל אחת מהעמותות הללו מצאה שקשה להכתיב סדר יום ציבורי לבדה – וגם כאשר מי מהן רשמה הישגים כאלה ואחרים, אלה לא נרשמו לטובת המחנה הפוליטי, ולא שירתו את מטרת-העל, התרחיש היחיד שעשוי לחולל שינוי משמעותי בכל אחד מהמאבקים הללו בנפרד: עליית השמאל לשלטון. למרבה האירוניה, בסופו של יום, **הפרגמנטציה והדה-פוליטיזציה של ארגוני החברה האזרחית בשמאל מחבלות ביכולתם לעודד שינוי ממשי ונרחב במרחב הפוליטי – אך גם חותרות תחת מטרתיהם המוצהרות.** מהפך אמיתי ביחס של המדינה לפליטים, לקהילת הלהט"ב, לסביבה, לעובדים, ליישובים בדואים, לערביי ישראל, לכיבוש וכיובא באלה לא יתחולל עד אשר שלטון הימין, המונע על ידי בייס פוליטי קיצוני וחסר עכבות, יוחלף בשלטון שמאלי-ליברלי.

מערך ארגוני הימין שנבנה בישראל בשני העשורים האחרונים מבוסס על מהפכה דומה שהתחוללה בימין האמריקאי מאז שנות ה-90.⁷² הפעילות האסטרטגית המשותפת, המערכתית והשיטתית – שהביאו לנשיאות בארה"ב את ג'ורג' וו. בוש וחוקו מאוחר יותר על ידי המפלגה הדמוקרטית – דחפו קדימה גם את הימין הישראלי. אין סיבה שגם השמאל בישראל לא ילמד מהמקצועיות, הנחישות והאפקטיביות שבאמצעותן הימין החדש השיג השפעה מכרעת על החיים הציבוריים בישראל, תוך מאמץ מתמיד ורב-חזיתות.

העייפות הכריעה רבים בשמאל, שהתמכרו לאמונה בפתרונות קסם: מנהיג חדש, קמפיינר חדש, מדיניות חדשה, סיסמה חדשה. אבל גנרל במיל', פרזנטור אטרקטיבי או יועץ חדש מארה"ב לא יפתרו את הבעיה. בלי תשתית אופרטיבית נרחבת ומתפקדת מצד אחד, ואמונה בדרך מצד שני, הייצוג הפוליטי של השמאל בישראל ימשיך לדשדש – על אף הניצחון האידיאולוגי של המחנה. על כן יש, בשלב ראשון, להפסיק לחשוב על הבחירות הקרובות. לא רק כי ניצחון בהן לא נראה כמו משימה

72 לקריאה נוספת: Susan George, Hijacking America: How the Secular and Religious Right Changed What Americans Think. Polity, Cambridge, 2008

ריאלית, אלא גם כיוון שבמצב הנוכחי של הנהגת השמאל, אפילו ניצחון כזה לא יביא לשינוי ההכרחי והדחוף במדיניות הישראלית. בלי תשתית רחבה ואפקטיבית של ארגונים, תורמים, מנסחי מדיניות, מפיצי מסרים ופעילים, המסורים לאותו עמוד שדרה רעיוני ולהצלחת המחנה – לא יצמח מנהיג ראוי בשמאל, וגם אם יצוץ כזה – לא יוכל לפרוח. בניית תשתית כזו תדרוש זמן, אנרגיות, כסף וגם סבלנות. כדי לחזור לשלטון, השמאל חייב להפסיק לפחד מבריונות הימין ולברוח מעצמו, לחשוב לטווח קצר ואז להתעורר אחוז תזזית כשמוכרזות בחירות. עליו לבנות את עצמו מחדש בנחישות ובהתמדה על ידי ניסוח תפיסת עולם מעודכנת, מחויבת לעקרונות ליברליים מצד אחד ולריאליזם פוליטי מצד שני, ובאמצעות הקמת מערך מוסדי מתפקד שיוכל לשאת, לטפח, ולהפיץ את הרעיונות הללו, ולהילחם עליהם בנחישות.

www.molad.org